

Introduktion till dataetik

Hélène Hermansson (heleneh@kth.se)

ETIKMOMENT DD1390/DD1348/DD1325 HT-2013
KTH

Etikmomentet hösten 2013

- Två föreläsningar om etik.
- Obligatoriskt:
 - Skriva etikessä. Ämnen finns beskrivna på kurshemsidan, de rör frågor om fildelning, ägande av mjukvara och personlig integritet. Kurslitteraturen och information om poängbedömning av era insatser finns också där.
 - Delta i gruppövningen, för info om grupper och tider, se kurshemsidan. (Ta med din etikessä till gruppövningen.)
- Kurshemsidan:

<https://www.kth.se/social/course/DD1390/subgroup/prosam13/page/etik-3/>

Dagens och onsdagens föreläsningar:

- Idag: Introduktion till etik och dataetik
 - Vad är etik?
 - Dataetiska frågor
 - Diskussionsfrågor...
 - Onsdag: introduktion till etiska teorier
 - Konsekventialism
 - Deontologi
 - Dygdetik
-

Fundera över detta:

- Vad är etik?
 - Vad ska vi med den till?
 - Vad är det med datorer som gör etiken så viktig att det inrättats ett särskilt område för dessa frågor (dataetiken)?
-

Handlar moral bara om tycke och smak, eller finns det rätt och fel i moraliska frågor?

Jämför följande påståenden:

■ **Estetik:** Rosa skor med rosetter är vackra.

■ **Etik:** Det är fel att använda tortyr.

■ **Matematik:** $2+2=4$

1. Finns rätt/fel, sant/falskt, på samma sätt för dessa tre påståenden?
 2. Hur hanterar vi oenighet kring dessa påståenden?
-

Vad är etik?

- Etik handlar om vad som är rätt och fel, gott och ont, och hur vi bör leva. Exempelvis:

"Är det rätt eller fel med dödsstraff?"

"Är alla människor lika mycket värda?"

"Vad gör jag om jag hittar en plånbok på gatan?"

Vad har teknikutveckling med etik att göra?

- Ny teknik påverkar hur vi lever vår liv/levnadsvillkor. Bilar, flygplan, elektricitet...
- Påverkar våra idéer om vad en människa är (ex. cyborger) och vad en människa behöver (ex. kommunikation och socialt liv).
- Ny teknik ställer oss inför nya problem av etisk och juridisk karaktär. Vi hamnar i situationer som vi saknar regelverk för.
- Hållbar utveckling: Hur vill vi att samhället ska se ut? Förbättras vår livskvalitet automatiskt i takt med teknikutvecklingen? Vad värdesätter vi? Vad bör vi värdesätta? Vad behöver vi för att leva ett gott liv?

Varför behövs *dataetik*?

- ❑ Datorer universellt verktyg med oerhörd kapacitet att ex. hantera enorma mängder information.
 - ❑ Informationsteknologin förändras hela tiden och vi ställs inför nya situationer och problem. Vi behöver vägledning för hur vi bör agera i dessa nya situationer.
-

Begreppen etik & moral

- "Etik" (fr. grekiskan) och "moral" (fr. latinet) är i princip utbytbara (båda har att göra med seder). Ofta görs denna skillnad:
 - Etik = yrkeslivet, det offentliga livet, samhällsnormer
 - Moral = privatlivet, karaktärsegenskaper

Men gränsen är inte exakt så tänk på dem som synonyma begrepp.

(Inom politiken: "etik och moral", förstärkningsuttryck men kan uppfattas som att man säger lyrik och poesi.)

Etik och juridik

- Ofta sammanfaller rätt och fel enligt lagen med vad vi anser är rätt och fel *moraliskt*, men inte alltid!
- Lagen kan vara både mer sträng och mer tillåtande än moralen.
- Därför: Alltid möjligt att fråga sig huruvida en viss lag är moraliskt berättigad.
- Exempel: djurförsök, försök med genmodifierade grödor, skydds jakt...

Den (normativa) moralfilosofiska frågan

- Formuleras utifrån ett 'bör':
 - Under antiken: Vilket *liv* bör jag leva? Vilken *slags människa* bör jag vara? Vilka *karaktärsdrag* är eftersträvensvärda? (agentcentrerad)

Idag:

- Hur bör jag *handla*? (Vilken är den rätta handlingen?) (handlingscentrerad)
-

Fakta och värderingar

Moral handlar om värderingar, inte fakta.
Men vad är egentligen skillnaden?

(1) Landminor skadar i huvudsak civila.

Faktautsaga.

**(2) Det är omoraliskt att tillverka
landminor.**

Värdeutsaga.

**(3) Vi är ense om att det är omoraliskt att
tillverka landminor.**

Faktautsaga.

Humes lag (David Hume brittisk 1700-tals filosof).

- "No ought from an is" (värdeomdömen kan inte följa logiskt från enbart empiriska omdömen).

Enbart från ett påstående om hur något ÄR kan man inte dra slutsatsen om hur något BÖR vara. Mellanledet i ett sådant resonemang kräver en värdering.

Ex:

1. Riksdagen har beslutat att kärnkraften skall avvecklas.
 2. Om riksdagen har beslutat något så bör det också genomföras
-
- Alltså, kärnkraften bör avvecklas (ogiltig slutledning om det inte finns en premiss med som är ett värdeomdöme, uppfylls av 2:an).
-

Olika typer av värden

- **Instrumentellt värde:** något som är värdefullt som *medel* för att uppnå något annat.
 - Exempel: pengar...
- **Intrinsikalt värde (egenvärde):** något som är värdefullt i sig självt.
 - Exempel: lycka, människor...

Moralfilosofins delområden

- Metaetik (har att göra med *naturen* hos moraliska fenomen): *Vad betyder det att något är rätt eller fel? Kan moraliska påståenden vara sanna eller falska?*
 - Normativ etik (föreskrivande morallära): *Hur bör man handla? Vilka handlingsmål är goda?*
 - Tillämpad etik (här används de begreppsliga verktygen från den normativa etiken på specifika situationer/frågor): *Har exempelvis ingenjörer ett moraliskt ansvar för slutprodukten, även om de själva endast arbetar med en avgränsad del?*
-

Vad är dataetik?

- "...computer ethics considers the relationship between science and technology. Computer ethics requires us to think about the relationship between science and technology and ethics as a discipline in its own right for understanding the impact of technology on society."

(James H. Moor, 1985, p. 75.)

...dataetik är ett dynamiskt och komplext ämnesområde som tar hänsyn till relationerna mellan fakta, begrepp, politik och värderingar när det gäller den ständigt föränderliga datatekniken. Dataetik är inte en fast uppsättning regler som man... hänger på väggen. Inte är dataetiken heller ... tillämpningen av etiska principer på en värdefri teknik. Dataetiken kräver att vi tänker nytt om datateknikens natur och våra värderingar. Även om dataetiken är ett område mellan vetenskap och etik och är beroende av dem, är det också ett ämne i sig som bistår oss med begrepp för förståelse och riktlinjer för datateknikens användning.

...which
s,
computer
ch one
ation of
ics
field
o a
ations
ogy."

p.266

Dataetiken rör frågor om:

1. Datorer på arbetsplatsen
 2. Datorsäkerhet
 3. Integritet
 4. Immateriell egendom/ägande av digitala objekt
 5. Ansvar
 6. Globalisering
-

1) Datorer på arbetsplatsen.

- Arbetsbesparande teknologi - leder till ökande arbetslöshet?
 - Gör oss till passiva observatörer? Skickligheter som går förlorade (ex GPS)?
 - Hur påverkas hälsan hos dem som ska arbeta med datorerna? Stress, monotona rörelser, stillasittande, strålning från dataskärmar...
-

2. Datorsäkerhet

- Ex: Skydda personliga och sekretessbelagda uppgifter och att data och program inte ändras utan behörighet.
 - Hur skydda datorer från
 - ❑ Skadlig programvara som ex. virus, maskar, trojanska hästar och logiska bomber?
 - ❑ "Hackers"
-

3. Integritet

- Datateknikens kapacitet att lagra, sammanställa och analysera information framställs ofta som ett hot mot integriteten. (Ex Användning av "Big Brotherware" på företag)
 - Integritetsfrågan – en av de äldsta inom dataetiken
 - Integritetsbegreppet – hur definiera?
-

4. Immateriell egendom (ägande av digitala objekt)

- Vad kan man äga? Kan man äga programvara? Kan man äga information? Eller, är all information fri? Kan man ta patent på algoritmer?
 - Olaglig kopiering och nedladdning gör att företag går miste om oerhörda summor med pengar...
-

5. Ansvar

- Specialistkunskap och makt att förändra världen kräver ansvarsfullhet.
 - Vara medveten om möjliga intressekonflikter, ex. mellan ett företag och det omgivande samhället.
 - Etiska koder ska hjälpa professionella datoranvändare att förstå vad ett ansvarsfullt agerande kräver i olika situationer. (Ex: <http://www.acm.org/about/code-of-ethics>)
 - Uppgiftsansvar – problem of many hands – helheten – kollektivt ansvar?
 - Framåtblickande (ansvar att förutse effekter) och bakåtblickande (skuld-) ansvar.
-

6. Datorer och globalisering.

- Vilka länders lagar ska reglera det som sker över Internet?
 - Kommer klyftorna mellan rika och fattiga länder att öka?
-

Lite om normativa teorier...

Normativ etik – 3 vägar:

- Konsekventialism ("vågen": vilken handling ger bäst konsekvenser?)
- Deontologi ("staketet": absoluta gränser för vårt handlande)
- Dygdetik (ex karaktärsegenskaper och koppling till lycka)

Mer om detta nästa gång,
nu till några diskussionsexempel...

- *Case 1* -

Vilka argument finns för och emot den fria publiceringen på internet?

- *Case 2* -

Vilka skäl finns för en arbetsgivare att kontrollera de anställdas aktiviteter på arbetsplatsens datorer? Är dessa skäl rimliga ur etisk synpunkt?

- *Case 3* -

Hotas den personliga integriteten av sociala medier som Facebook?

Sammanfattning...

- Vad är etik?
 - Begreppen 'etik' och 'moral'
 - Värderingar – instrumentella och intrinsikala
 - Etik och juridik
 - Värderingar kontra faktapåståenden. "No ought from an is".
 - Teknikutveckling och etik
- Dataetikens frågor...
- Lite om normativa teorier...
- Casediskussioner

Tack!

Frågor?

Onsdag: Mer om etiska teorier!

heleneh@kth.se
